

Wim van den Doel (red.),

Plaatsen van herinnering.

Nederland in de twintigste eeuw

GER VAN DER DRIFT

(Bert Bakker: Amsterdam 2005), € 39,95.

Tastbare geschiedenis

In 1984 verscheen in Frankrijk het eerste deel van *Les lieux de mémoire* samengesteld door de historicus Pierre Nora, een van de bekende medewerkers van het baanbrekende tijdschrift *Annales*, dat school heeft gemaakt als een blad dat de grote vernieuwing van de Franse geschiedschrijving heeft uitgedragen. Het werk bevatte een twintigtal artikelen waarin bepaalde gebeurtenissen werden beschreven, opgehangen aan plaatsnamen die tot een historisch begrip waren geworden. Tegen alle verwachtingen in bleek het succes groot, hoewel de onderneming zelf behoorlijk uit de hand liep; uiteindelijk telde het monsterproject zeven delen met meer dan 150 artikelen en ruim 5500 bladzijden tekst. Nora was trouwens de eerste om duidelijk te maken dat het er niet om ging het oude Frankrijk te verheerlijken, dus een soort bevestiging van nationale mythen. Integendeel: het was juist een kritisch onderzoek naar zulke mythen. Wel heeft zijn programma, evenals het succes ervan, iets te maken met de discussie die is ontstaan over het begrip 'nationale identiteit'. Die discussie wordt al gerui-

me tijd in Frankrijk gevoerd en is nu ook in Nederland actueel geworden.

In 2003 kwam de Leidse historicus Henk Wesseling op het idee het concept ook in ons land te introduceren. Samen met enkele andere bekende historici maakte hij het concept voor een serie van vier delen. Na en naast het voorliggende exemplaar, zal er een deel verschijnen over Nederland in de Oudheid, Middeleeuwen en vroegmoderne tijd, een deel over ons land in de zeventiende en achttiende eeuw en een over de negentiende eeuw (alle te verschijnen in dit jaar).

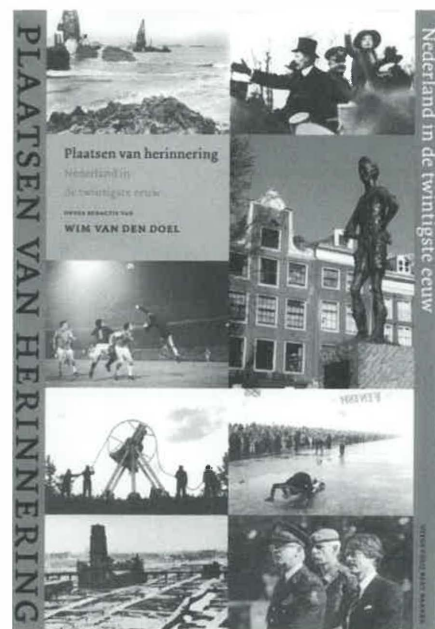
Het begrip 'plaats' heeft in de vaderlandse versie een hele concrete betekenis; de lezer moet ernaartoe kunnen gaan en er moet dus nog steeds iets te zien zijn. Of, om het anders te formuleren: het gaat over de Nederlandse geschiedenis in zijn tastbaarste vorm.

Nederland in de twintigste eeuw

Het eerste deel bevat 41 plaatsen van herinnering. De redactie heeft in het selecteren ervan haar best gedaan die niet alleen te zoeken in de Randstad, al was, gezien de zwaarte van het gewest Holland in vroeger tijden, een zeker overwicht van dat gebied niet te vermijden. En aangezien er eeuwen waren waarin Neerlands glorie zich tot ver buiten de rijksgrenzen uitstrekte, zijn ook

verre oorden in de selectie opgenomen. Voorbeelden hiervan zijn onder andere de Birmaspoorlijn, Linggadjati, Curaçao en de Javazee. Het laatste betreft natuurlijk de onvermijdelijke ondergang van het eskader dat geleid werd door schoutbij-nacht Karel Doorman, de tweede vlagofficier die sinds 1815 in naam van het Koninkrijk in het harnas stierf (de eerste, Van Speyk is in de reeks niet opgenomen). Zijn 'Ik val aan: volgt mij' kreeg welhaast een mythische lading, al heeft hij die woorden nooit uitgesproken. Het bleef bij het simpele tactische sein *All ships – follow me*.

Het is in dit bestek natuurlijk ondoenlijk alle hoofdstukken aan de orde te laten komen, al was het alleen maar omdat de diversiteit heerlijk groot is: van de Lichttoren in Eindhoven tot de radiotelescoop bij Dwingeloo en van Het Lieverdje in Amsterdam tot de aardgasbel bij Slochteren. Als we even afzien van het – met alle respect – obligate stukje over het Achterhuis in Amsterdam, opent het boek met een sterk stuk over het Malieveld in Den Haag. Auteur Henk te Velde legt uit dat de bekende vertoning van Wilhelmina tijdens de revolutiepoging van Troelstra aldaar in hoge mate was geregisseerd en in feite kwam als mosterd na de maaltijd. Het was immers al dagen bekend dat de leider van de SDAP niet werkelijk een

KLEIOREDACTEUR GER VAN DER DRIFT IS DOCENT GESCHIEDENIS AAN HET PENTACOLLEGE IN SPIJKENISSE.

revolutie zou gaan plegen, zodat achteraf gezien de ontlading in het centrum van Den Haag de herinnering aan de mislukte revolutie is gaan domineren, ja daar zelfs mee samensmolt, terwijl er toch tussen de gemankeerde Kladderdatsch en de huldiging wel vijf dagen zaten.

Sindsdien is het Malieveld synoniem geworden voor grote en vaak rumoerige bijeenkomsten, zij het niet altijd, zoals in 1918, om het gezag te steunen.

Amusant is het stukje van James Kennedy over de acties bij de abortuskliniek *Bloemenhove* in Heemstede in 1976.

Een poging van minister van Justitie Van Agt om de beruchte kliniek te sluiten met behulp van een eenheid van de Mobiele Brigade, mislukte omdat zijn collega van Volksgezondheid Irene Vorriink, en hun beider baas Joop den Uyl er lucht van kregen en de actiegroep *Wij vrouwen eisen* konden mobiliseren, zodat Van Agt de actie moest afblazen. Het spreekt vanzelf dat dit de collegiale verhoudingen in de boezem van het 'vechtkabinet' niet heeft bevorderd. Volgens Kennedy heeft de controverser ertoe bijgedragen dat er geen tweede kabinet-Den Uyl kwam.

Maar liefst twee stadions komen in dit eerste deel aan de orde. Uiteraard dat van Feyenoord in Rotterdam, omdat het het eerste echte voetbalstadion van Nederland was, een ontwerp van architect Leendert van der Vlugt, die ook naam maakte met het Van Nellegebouw. Auteur Maarten van Rottenburg knoopt er op leerzame wijze de geschiedenis van het Nederlandse (prof-)voetbal aan vast. Het andere stadion is het Olympiastadion in München. Veel, heel veel Nederlanders zullen de onvoorstelbare schoonheid van dit gebouw nooit (meer) kunnen waarderen vanwege de voetbalnederlaag van 7 juli 1974.

Auke Kok toont aan dat het veelbesproken trauma in het begin eigenlijk nog helemaal niet bestond. Het zilver werd als een buitengewone prestatie beschouwd en was aanleiding voor geweldige festiviteiten met onder andere een polonaise in de achtertuin van de Majesteit. Het nationale verdriet ontstond pas toen in de jaren daarna onze perceptie van de Duitsers steeds negatiever werd. Denkend aan de bezetting hadden we steeds minder flinke

verzetshelden voor ogen en steeds meer joden die werden afgevoerd zonder dat iemand ingreep. En dus hadden we in München een enorme kans gemist om een en ander eens goed recht te zetten. Daarom ook moest de verloren finale worden verklaard met wat smerige streken van de 'Moffen': het 'zwembadincident', de *Schwalbe* van Hölzenbein en het tekort aan kaartjes voor het Nederlandse legioen.

Vergeten werd natuurlijk dat de Duitsers in de tweede helft een prachtige goal maakten die ten onrechte werd afgekeurd en dat zij nog een strafschoep hadden moeten krijgen.

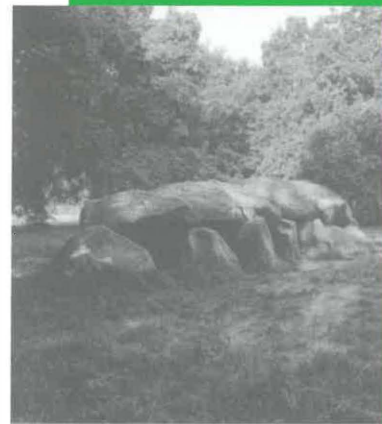
Over mythevorming gesproken...

Ten slotte

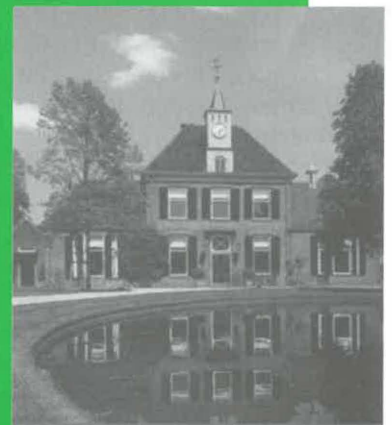
Een enkel puntje van kritiek. In het stukje over Zadkines *De Verwoeste Stad*, waaraan uiteraard het bombardelement van Rotterdam is gekoppeld, verhaalt redacteur Van den Doel over de slechte ontvangst van het beeld bij de dienst Gemeentewerken van de Maasstad. Uiteindelijk kon het er alleen maar komen dankzij de financiering ervan door de directie van de Bijenkorf.

Hij had bij zijn voormalige collega Bossenbroek (*De Meelstreep*, 345) echter kunnen lezen dat het de Bijenkorf niet zozeer ging om het vernietigde centrum, alswel om het herdenken van de bijna achthonderd in de vernietigingskampen omgekomen werknemers van het voor de oorlog nog geheel joodse warenhuis.

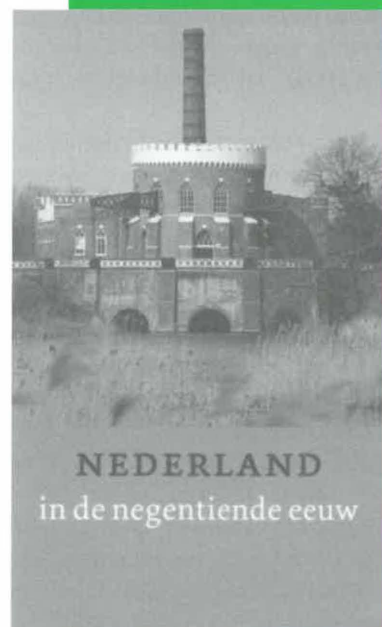
Iets anders betreft het artikel over Srebrenica. Het valt de redactie te prijzen dat zij een dergelijk beladen onderwerp in de bundel heeft opgenomen, maar was het dan wel verstandig hiervoor als schrijver Peter Bootsma te vragen? Bootsma was namelijk als eindredacteur van het Sebrenicarapport verbonden aan het Niod. Nu had dit instituut een aura van onpartijdigheid, maar het rapport over de moord op de 7000 moslims en de houding van Dutchbat daarbij werd toch met de nodige kritiek ontvangen, onder andere vanwege het feit dat het de Nederlandse soldaten de hand boven het hoofd hield en de schuld vrijwel geheel legde bij de politiek en de leiding van het Nederlandse leger. Hetgeen ook in Bootsma's artikel te lezen is. Waarmee ik de auteur niet van partijdigheid wil beschuldigen, maar toch...

NEDERLAND
in de Oudheid,
Middeleeuwen
en vroegmoderne tijd

NEDERLAND
in de zeventiende en
achttiende eeuw

NEDERLAND
in de negentiende eeuw